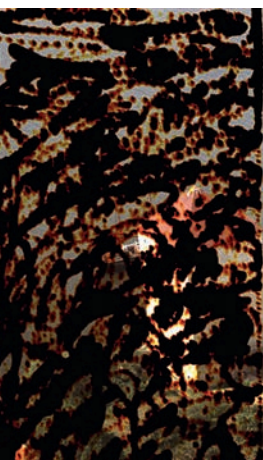

I trakten av
Ludvika, 2008.

Här har försvaret tagit bort information som när bilden togs 1955 ansågs känslig. Under den övermalade delen skimtar en silo som inte fick visas. Bilden är tagen ett par mil sydost om Enköping.

Åbro bryggeri,
Vimmerby.

Flygfotografering är en affärsidé som dragit till sig många "lycksökare" under årens lopp. Men det finns företag som har överlevt länge, som Svenska Aero-Bilder AB i Enköping där Pereric Öberg anställdes som säljare 1979.

– Efter tre år uppmuntrade chefen mig att börja fotografera, säger Pereric.

Under många år arbetade han både som säljare och flygfotograf, men blev också verkställande direktör innan han tog över rörelsen.

En helikopter är den effektivaste plattformen att fotografera ifrån, det går att flyga långsamt och lågt. Men det är dyrt.

– Det är kanske därför en del firmor försvunnit från marknaden. De har helt enkelt inte förstått vilka omkostnader det handlar om.

Trots det är konkurrensen hård och ingen vet exakt vad den andra sysslar med just för tillfället. Så vägarna i luften kan mycket väl korsas ibland.

– Helikoptern lämnar inga spår och jag har ingen aning om någon annan fotograferat samma område som jag.

Blå himmel idealiskt

Grundidén är enkel: "knäpp först och fråga sedan". Ett område väljs ut, sedan fotograferas ett antal gårdar som markerats på en karta efter en slinga. Gårdarna får ett nummer efterhand som de fotograferas, så att de kan identifieras.

Den här gången står helikoptern på marken någonstans i Östergötland. Efter en period av regn lyser solen och Pereric kastar sig in i bilen för att utnyttja tillfället. Går allt som planerat ska han vidare till Jämtland senare. Det är bara sommar och grönt en gång om året.

Flygfotografen hatar dåligt väder. Nu för tiden finns det femdygnsprognoser som är till hjälp. Men fortfarande spejar Pereric upp mot himlen varje dag under säsongen, ständigt på alerten om det perfekta vädret dyker upp. Den här eftermiddagen syns moln på himlen – inte bra.

– Titta bara hur det bildas skuggor på marken!

Även små moln skapar störande svarta fält. Jämnt ljus från en klarblå himmel är idealet. Säsongen startar när det börjar bli grönt ute, och håller på tills löven börjar falla av träden.

Flygfotografer trivs bäst i öppna landskap, men bildmässiga ambitioner har ibland kommit i konflikt med landets intressen. Under kalla kriget krävde Försvarsmakten att bilderna skulle granskas. Kraftanläggningar, transformatorer, silos, broar och järnvägsspår är bara några exempel på sådant som inte fick fotograferas. Om något ändå kommit med, klippte ibland Försvarsstaben bort den känsliga biten från negativet.

Horisonter var bannlysta, men idag har restriktionerna lättat och Svenska Aero-Bilder har gjort just horisonten till ett signum.

– Det är mycket lättare att sälja en bild med horisont, säger Pereric.

En horisont ger djup i bilden, samtidigt som landskapet framträder. Kända riktmärken i fjärran kan ofta förhöja intrycket av bilden.

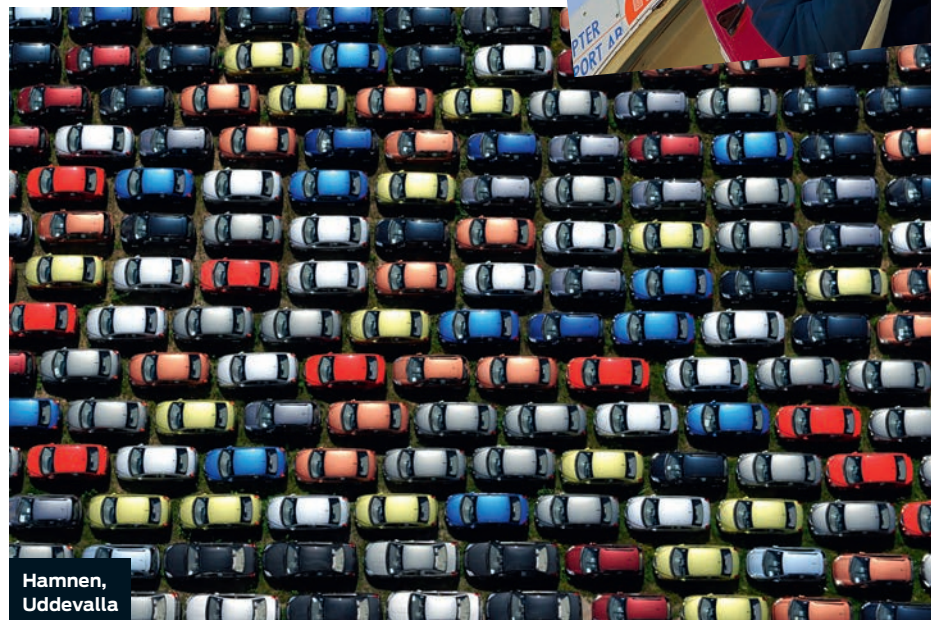
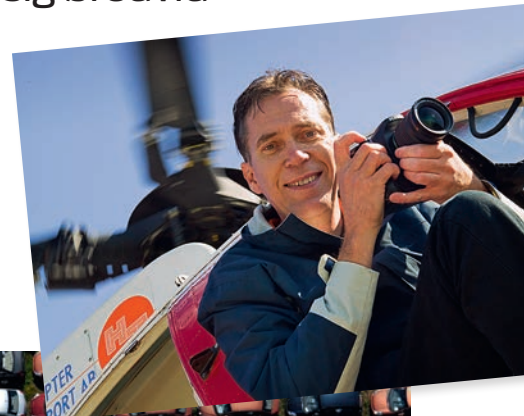
– Det kan vara en kustlinje, ett vattentorn, ett kyrktorn eller en stad ... vad som helst som säljaren kan peka på och som kunden känner igen.

Vid sidan av den rutinmässiga flygfotograferingen ger Pereric ut en kalender. Den ger utrymme för lite mer fritt skapande, sommar som vinter. Sedan flera år har han dessutom ett sido-

Upppe i det blå

Solen lyser starkt från en klarblå himmel. Helikoptern värmer upp och fotografen Pereric Öberg spänner fast sig bredvid piloten, beredd på en lång och intensiv arbetsdag.

TEXT OCH MILJÖFOTO: LARS-GUNNAR GUSTAFSSON
FOTO: SVENSKA AERO-BILDER AB

Hamnen, Uddevalla

Kameran är handhållen, och för att motverka vibrationer utnyttjar Pereric kroppen som gyro.

Bensinmacken på Villavägen i Jönköping, 1958 och 1983. Tjugofem år har gått mellan fototillfällena.

Före flygfotot fanns gåramålningar

Kring sekelskiftet 1900 målade kringvandrande, ofta självlärda målare gårdar mot en ringa ersättning. De målade ofta naivt och mycket detaljrikt. Ibland förvrängdes perspektivet något för att alla byggnader skulle synas och förskönande detaljer kunde läggas till, som gardiner i fönstren.

Och även om målningen gjordes på vintern, så är det alltid högsommar med blå himmel och vita moln i det färdiga resultatet. Målningen fick ofta en hedersplats i hemmet, ovanför finsoffan. I takt med att flygfotografierna blev vanligare, blev gåramålningarna allt mer sällsynta. Ibland förlorade de helt sin status och slängdes bort. Men om den har överlevt kan den ha ett stort värde för släkt- och hembygdsforskaren.

projekt, han har tagit bilder i lod från helikoptern, på mönster i terrängen.

Om vädret är perfekt fotograferar Pereric från morgon till sen eftermiddag. Efter tre timmar är det dags att gå ned och tanka. För att spara dyrbar flygtid, möter pappa Larseric upp med en foljebil och jeepdunkar.

Kulturskatt i arkivet

I hem och på kontor hänger det flygfotografier. En del har hängt uppe i dagsljus i tiotals år och UV-strålningen har gjort att bilderna har blekts.

– Jag får ständigt telefonsamtal med frågan vad man ska göra, säger Pereric.

Hans råd är att titta efter ett nummer på baksidan av bilden. Om det finns ett sådant kan han gå ned till arkivet i skyddsrummet och försöka hitta samma fotografi. Arkivet har blivit en guldgruva med fem miljoner bilder från 1950-talet och framåt.

– Vi har köpt in bildarkiv från nedlagda flygfotofirmor och sedan har vi allt som vi producerat själva under årens lopp.

Bilderna ligger i form av små numrerade kopior, som referenser till sparade filmer. Gårdar går att identifiera på Generalstabens och Lantmäteriets kartor. På sådana har tidigare fotograferingar ritats in med gårdarna numrerade. Gamla bilder har fått nyhetsvärde igen.

– Kanske farfar som hade gården 1957 inte hade råd att köpa tavlan, säger Pereric. Men då kan jag gräva fram bilden som mina kollegor tog en gång i tiden, och sälja till barnbarnet.

Han har märkt en tydlig förändring i inställning. Den yngre generationen blir allt mer intresserad av gårdens historia och letar efter bilder på hur gården såg ut förr.

– På så sätt sitter vi på en kulturskatt och det är just nu ett hårt tryck på gamla bilder.

Resten är ren rutin. All produktion sker på plats. Negativen skannas in och bilden skrivs ut med bläckstråleskrivare på en canvasduk. En tålig plastfilm skyddar mot UV-ljus och smuts, sedan ramas tavlan.

Komiska händelser

Pereric Öberg ser sig själv främst som säljare och beklagar att han får allt mindre tid till att vara ute på fältet och möta kunder.

– Det är ju där jag får höra vad de tycker om bilderna jag tagit.

Själva fotograferingen är säsongsbunden,

medan säljarna ”nöter på” året om. I fikarummet i flyghangaren söder om Enköpings kretsar samtalet kring försäljningen av bilder.

– Man undrar ju ibland hur det ska gå när man ser en ilsken person på bilden som hytter med näven mot helikoptern, reflekterar säljaren Leif Hultmark.

Det har tydligen inträffat en del dråpliga situationer. Exempelvis som den gången när säljaren precis visat upp en bild för kunden där det stod en bil på gården.

– När är den här bilden tagen? frågade mannen i huset och Vad i h-e gjorde han här då? samtidigt som han spände blicken i sin hustru.

Har det verkligen hänt?

– Ja, och det har nog hänt värre saker än så, säger Leif.

Sedan berättas den ena historien efter den andra, där människor påstått att hästar skrämts i sken av helikoptern och krävt skadestånd. Oftast har det slutat i en återvändsgränd. Problemet för dem som klagat har ibland varit att själva bilden har varit ett bevis.

Tid är pengar

När nya bilder speglar sig i gamla, blir känslan av dokumentation stark. Gamla bilder visar hur det var förr, när dynghögen kanske fortfarande fanns kvar på gården. Byggnader har försvunnit, nya har kommit till.

Det händer att kunder har synpunkter på bilderna och tycker att gården är fotograferad från fel håll.

– I undantagsfall tar jag redan från början en bild från ett annat håll, om jag är osäker.

Ibland noterar exempelvis flygfotografen att det ligger ett hus inte långt från gården.

– Tänk om sonen har byggt villan uppe i backen och den har koppling till gården? I så fall tar jag en bild på bara gården, bara villan och en tredje på gård och villa tillsammans. Men det är bara i undantagsfall.

Problemet är tiden. Två bilder på varje objekt är två varv i luften och helikopterkostnaden stiger – det betalar sig inte.

Rent tekniskt arbetar Pereric enkelt. Kameran är handhållen, och för att motverka vibrationer utnyttjar han kroppen som gyro. Och så har han gått över till digitala kameror. Allt fotograferas i raw-format och numera kan han landa, ladda in bilderna på datorn och kolla igenom resultatet direkt. Att slippa vänta på framkallningen har sina fördelar.

– Jag behöver inte längre ligga med magknip i flera dagar och undra om det blev bra.

Minneskortens kapacitet gör det också enklare.

– Nu slipper jag byta film i helikoptern i högt tempo.

Det är något sympatiskt med en affärsidé som på köpet dokumenterar ett land i förändring. Mycket har hänt sedan flygfotot kom på modet för sjuttio år sedan. Det är speciellt tydligt i bilismens barndom, när motell och bensinmackar växte upp som svampar ur jorden: Texaco, Koppartrans, BP och Gulf – redan historia.

För några år sedan visades en utställning med flygfotografier från Svenska Aero-Bilder på Enköpings Museum, ”Historien i guldrum: eller när gåramålaren fick vingar”.

För Pereric var utställningen en dröm som äntligen gick i uppfyllelse och han njöt av uppmärksamheten. ■